

فهرست تفصیلی

دییاجه ۱۷

درس گفتار ۱: مباحث مقدماتی تعاریف، شاخه ها و منابع علوم قرآنی

اهداف درس ۲۲

مقدمه ۲۲

معنای اصطلاحی علوم قرآنی ۲۳

۱. علومُ فی القرآن (معارف قرآن) ۲۳

۲. علومُ للقرآن ۲۵

۳. علومُ حول القرآن ۲۶

شاخه‌های علوم قرآنی ۲۷

۱. تاریخ قرآن ۲۷

۲. مباحث ادبی قرآن ۲۹

۳. قرائت و تلاوت قرآن ۳۰

الف) اختلاف قرائات ۳۰

ب) فنون قرائت قرآن ۳۰

۴. تفسیر و تأویل قرآن ۳۱

۵. اعجاز قرآن ۳۲

۶. محکم و متشابه ۳۲

مهم‌ترین منابع در علوم قرآنی ۳۲

۱. تکنگاری ها ۳۲

۲. مجموعه‌نگاری ها ۳۳

خلاصه و نتیجه ۳۴

درس گفتار ۲: وحی

بخش نخست: معناشناسی وحی، کهانت، الهام و مکاشفه

۳۸.....	مروری بر مباحث پیشین
۳۸.....	اهداف درس
۳۸.....	مقدمه
۳۹.....	معناشناسی وحی
۳۹.....	الف- وحی در لغت
۴۴.....	ب- وحی در اصطلاح
۴۴.....	معناشناسی کهانت
۴۴.....	الف- چیستی کهانت
۴۵.....	ب- اقسام کهانت
۴۷.....	معناشناسی الهام
۴۷.....	الف- بررسی معنای الهام
۴۸.....	ب- تفاوت وحی و الهام
۵۰.....	معناشناسی مکاشفه
۵۰.....	الف- معنای مکاشفه
۵۲.....	ب- منشأ مکاشفه
۵۲.....	ج- رابطه مکاشفه با رؤیا
۵۴.....	خلاصه و نتیجه

درس گفتار ۳: وحی

بخش دوم: چشم‌اندازی از مباحث وحی‌شناسی

۵۸.....	مروری بر مباحث پیشین
۵۸.....	اهداف درس
۵۸.....	مقدمه
۵۹.....	وحی در قرآن
۵۹.....	القای امر از جانب خداوند
۵۹.....	الف- فرمان به زمین
۶۰.....	ب- تدبیر و تقدیر در آسمان

۷	فهرست مطالب.....
۶۱	ج- الهام غریزی به حیوان .....
۶۲	د- القای امر به فرشتگان .....
۶۲	ح- هدایت باطنی در انسان .....
۶۴	و- ارتباط گفتاری خدا با انسان .....
۶۷	ز- وحی رسالی .....
۶۸	وحی اخباری .....
۶۸	وحی دستوری .....
۶۹	وحی ابلاغی .....
۷۰	القای امر از فرشته به انسان .....
۷۱	القای امر از انسان به انسان .....
۷۱	القای امر از جانب شیاطین .....
۷۲	وحی در احادیث .....
۷۳	ابواب مربوط به وحی در کتب حدیثی .....
۷۳	اهم مضامین حدیثی در باب وحی .....
۷۵	کوشش‌های علمی وحی پیشینیان در وحی شناسی .....
۷۷	تلاش‌های علمی متأخران و معاصران در وحی شناسی .....
۷۹	مسائل بحث‌برانگیز وحی شناسی .....
۸۰	خلاصه و نتیجه .....

درس گفتار ۴ : وحی

بخش سوم: بررسی برخی از مسائل وحی شناسی

۸۴	مروری بر مباحث پیشین .....
۸۴	اهداف درس .....
۸۴	مقدمه .....
۸۵	مهم‌ترین نظریات در تبیین وحی .....
۸۵	نظریه فعل گفتاری یا املائی لفظ .....
۸۷	نظریه القای معنا (گزاره) .....
۸۸	مسیحیان و وحی گزاره‌ای .....
۸۹	نظریه تجربه دینی .....
۹۰	تجربه دینی چیست؟ .....
۹۱	تفسیر تجربه دینی .....

۸.....علوم قرآنی.....

- ۹۳..... جایگاه نظریه تجربه دینی در وحی مسیحی .....
- ۹۴..... سرشت وحی محمدی؛ لفظ، معنی یا تجربه؟ .....
- ۹۵..... قرآن، عین کلام خدا .....
- ۹۹..... طرق وحی بر پیامبر (ص).....
- ۹۹..... وحی در حال رؤیا .....
- ۱۰۲..... وحی در حال بیداری با حواس باطن .....
- ۱۰۳..... وحی در حال بیداری با حواس ظاهری .....
- ۱۰۴..... ویژگی‌های وحی رسالی .....
- ۱۰۵..... خلاصه و نتیجه .....

درس گفتار ۵: نزول قرآن

بخش نخست: چشم‌اندازی از مباحث نزول قرآن

- ۱۰۸..... مروری بر مباحث پیشین .....
- ۱۰۸..... اهداف درس .....
- ۱۰۹..... مقدمه .....
- ۱۰۹..... معناشناسی اصطلاحات مربوط به نزول .....
- ۱۰۹..... معنای نزول .....
- ۱۱۲..... تفاوت انزال با تنزیل .....
- ۱۱۳..... ترتیب و تقویم نزول .....
- ۱۱۴..... جایگاه «نزول قرآن» در قرآن .....
- ۱۱۴..... مراحل نزول قرآن .....
- ۱۱۴..... الف- ثبوت در لوح محفوظ .....
- ۱۱۵..... ب- نزول بر عالم فرشتگان .....
- ۱۱۶..... ج- نزول بر قلب پیامبر اکرم (ص) .....
- ۱۱۶..... نشانه‌های فترت وحی در قرآن .....
- ۱۱۶..... نزول دفعی و تدریجی .....
- ۱۱۷..... ترتیب و تقویم نزول .....
- ۱۱۷..... جایگاه «نزول قرآن» در روایات .....
- ۱۱۷..... مراحل نزول قرآن .....
- ۱۱۸..... بازتاب فترت وحی در روایات .....
- ۱۱۹..... ترتیب و تقویم نزول در روایات .....

فهرست مطالب.....	۹
سوره‌های مکی (۸۶ سوره).....	۱۱۹
سوره‌های مدنی (۲۸ سوره).....	۱۲۳
کوشش‌های علمی پیشینیان در مباحث نزول قرآن	۱۲۵
تلاش‌های علمی متأخران و معاصران در مباحث نزول قرآن.....	۱۲۶
الف- ثبت ترتیب نزول سوره‌ها در مصحف ازهر	۱۲۶
ب- تفسیر قرآن بر اساس ترتیب نزول سوره‌ها.....	۱۲۷
ج- تاریخ اسلام و سیره پیامبر بر اساس ترتیب نزول	۱۲۷
د- نظریه‌پردازی در مورد تعدد نزول قرآن	۱۲۸
ه- نظریه‌پردازی درباره ارتباط مبعث با نزول قرآن	۱۲۸
و- تعیین ترتیب نزول سوره‌ها با معیارهای اجتهادی	۱۲۸
ز- بازسازی روایات ترتیب نزول.....	۱۲۹
مسائل بحث‌برانگیز در مورد نزول قرآن	۱۲۹
خلاصه و نتیجه	۱۳۰

درس گفتار ۶: نزول قرآن

بخش دوم: بررسی برخی از مسائل نزول قرآن

مروری بر مباحث پیشین	۱۳۲
اهداف درس	۱۳۲
مقدمه	۱۳۲
بعثت و زمان نزول قرآن	۱۳۳
سه نظریه در تبیین زمان بعثت و نزول قرآن	۱۳۳
نظریه اول: نظریه دو نوع نزول	۱۳۳
الف - نزول دفعی بر بیت‌المعمور و آغاز نزول تدریجی در مبعث.....	۱۳۴
ب - نزول دفعی بر قلب پیامبر (ص) در شب قدر و آغاز نزول تدریجی در مبعث	۱۳۵
نظریه دوم: تفکیک بین آغاز نزول قرآن و زمان بعثت	۱۳۶
نظریه سوم: وقوع هم‌زمان بعثت و آغاز نزول قرآن	۱۳۷
انواع نزول قرآن	۱۳۸
نزول دفعی	۱۳۸
ادله قرآنی نزول دفعی	۱۳۹
ادله روایی نزول دفعی	۱۴۳
نزول تدریجی	۱۴۴

۱۰ ..... علوم قرآنی

۱۴۵	حکمت‌های نزول تدریجی
۱۴۵	تقویت روحی پیامبر (ص)
۱۴۶	حرکت آهسته و پیوسته در مسیر تثبیت احکام خدا
۱۴۶	پاسخ به‌موقع به مسائل و پیشامدها
۱۴۷	فترت وحی
۱۴۷	معنای لغوی فترت
۱۴۸	معنای اصطلاحی فترت
۱۴۸	موارد ادعا شده در وقوع فترت وحی
۱۴۸	الف- بعد از اولین واحد نزول
۱۴۹	ب- پیش از نزول سوره ضحی
۱۵۰	ج- پیش از نزول سوره کهف
۱۵۱	د- در بین سوره مریم
۱۵۱	خلاصه و نتیجه

درس گفتار ۷: مکی و مدنی

بخش نخست: چشم‌اندازی از مکی و مدنی

۱۵۴	مروری بر مباحث پیشین
۱۵۴	اهداف درس
۱۵۴	مقدمه
۱۵۵	تعریف مکی و مدنی
۱۵۵	الف- معیار مکان
۱۵۶	ب- معیار زمان
۱۵۸	جایگاه بحث مکی و مدنی در قرآن
۱۶۰	جایگاه بحث مکی و مدنی در روایات
۱۶۲	کوشش‌های علمی پیشینیان در مکی و مدنی
۱۶۴	۱. تعارض در روایات مکی و مدنی
۱۶۵	۲. معیارهای تشخیص مکی و مدنی
۱۶۵	تلاش‌های علمی متأخران و معاصران در مکی و مدنی
۱۶۸	مسائل بحث‌برانگیز در مکی و مدنی
۱۶۹	خلاصه و نتیجه

فهرست مطالب..... ۱۱

درس گفتار ۸: مکی و مدنی

بخش دوم: بررسی برخی از مسائل مکی و مدنی

۱۷۲	.....	مروری بر مباحث پیشین
۱۷۲	.....	اهداف درس
۱۷۲	.....	مقدمه
۱۷۳	.....	ویژگی‌های وحی مکی و مدنی
۱۷۴	.....	معیارهای اسلوبی در تفکیک مکی و مدنی
۱۷۶	.....	ویژگی‌های محتوایی مکی و مدنی
۱۷۷	.....	چالش‌های مطرح‌شده در مورد تعارض آیات مکی و مدنی
۱۸۲	.....	آیات استثنا
۱۸۴	.....	آیات مدنی در سوره‌های مکی
۱۸۴	.....	نمونه نخست: آیه ۲۰ سوره مزمل
۱۸۵	.....	نمونه دوم: آیه ۴۵ سوره قمر
۱۸۶	.....	آیات مکی در سوره‌های مدنی
۱۸۶	.....	نمونه نخست: آیه ۱۱۳ سوره توبه
۱۸۷	.....	نمونه دوم: آیه ۲۸۱ سوره بقره
۱۸۷	.....	خلاصه و نتیجه

درس گفتار ۹: اسباب نزول

بخش نخست: چشم‌اندازی از مباحث اسباب نزول

۱۹۰	.....	مروری بر مباحث پیشین
۱۹۰	.....	اهداف درس
۱۹۰	.....	مقدمه
۱۹۱	.....	آشنایی با اصطلاحات
۱۹۱	.....	سبب نزول و شأن نزول
۱۹۴	.....	فضای نزول و جو نزول
۱۹۶	.....	جایگاه اسباب نزول در آیات قرآن
۱۹۷	.....	جایگاه اسباب نزول در روایات
۱۹۸	.....	کوشش‌های علمی پیشینیان در زمینه اسباب نزول

۱۲	..... علوم قرآنی
۱۹۹	..... تلاشهای علمی متأخران و معاصران در زمینه اسباب نزول
۲۰۳	..... مسائل بحث‌برانگیز در اسباب نزول
۲۰۳	..... خلاصه و نتیجه

درس گفتار ۱۰: اسباب نزول

بخش دوم: بررسی برخی مسائل در اسباب نزول

۲۰۶	..... مروری بر مباحث پیشین
۲۰۶	..... اهداف درس
۲۰۷	..... مقدمه
۲۰۷	..... مقدم شمردن «عموم لفظ» یا «خصوص سبب»
۲۰۷	..... بررسی چند سبب نزول دارای لفظ عام
۲۰۷	..... الف- ظهار
۲۰۹	..... ب- لعان
۲۱۰	..... ج- شهادت غیر مسلمانان و حدود اعتبار آن
۲۱۲	..... اعتبار عموم لفظ به شرط تأیید با سیاق
۲۱۵	..... نقش اسباب نزول در تفسیر قرآن
۲۱۶	..... بررسی چند نمونه از اسباب نزول
۲۱۶	..... الف- آیه ۱۴۵ انعام
۲۱۷	..... ب- آیه ۱۵۸ بقره
۲۱۸	..... ج- آیه ۱۱۵ بقره
۲۱۹	..... تعدد اسباب نزول و وحدت نازل
۲۱۹	..... فرض اول
۲۱۹	..... فرض دوم
۲۲۰	..... فرض سوم
۲۲۰	..... فرض چهارم
۲۲۱	..... وحدت سبب نزول و تعدد نازل
۲۲۳	..... اعتبار روایات اسباب نزول
۲۲۵	..... خلاصه و نتیجه

فهرست مطالب..... ۱۳

درس گفتار ۱۱: محکم و متشابه

بخش نخست: چشم‌اندازی از مباحث محکم و متشابه

۲۲۸.....	مروری بر مباحث پیشین
۲۲۸.....	اهداف درس
۲۲۹.....	مقدمه
۲۳۰.....	بررسی معنای محکم و متشابه
۲۳۰.....	محکم و متشابه در لغت
۲۳۱.....	محکم و متشابه در اصطلاح علوم قرآنی
۲۳۲.....	مهم‌ترین اقوال در تعریف محکم و متشابه
۲۳۲.....	آیات متشابه
۲۳۲.....	آیات محکم
۲۳۳.....	تحلیل معنای اصطلاحی محکم و متشابه
۲۳۴.....	احکام و تشابه، وصفی برای الفاظ
۲۳۵.....	احکام و تشابه، وصفی برای معانی
۲۴۰.....	جایگاه بحث محکم و متشابه در قرآن
۲۴۵.....	جایگاه بحث محکم و متشابه در روایات
۲۴۸.....	کوشش‌های علمی پیشینیان در زمینه محکم و متشابه
۲۵۰.....	تلاش‌های علمی متأخران و معاصران در زمینه محکم و متشابه
۲۵۱.....	مسائل بحث‌برانگیز در محکم و متشابه
۲۵۱.....	خلاصه و نتیجه

درس گفتار ۱۲: محکم و متشابه

بخش دوم: بررسی برخی از مسائل در محکم و متشابه

۲۵۴.....	مروری بر مباحث پیشین
۲۵۴.....	اهداف درس
۲۵۵.....	مقدمه
۲۵۵.....	حکمت وجود متشابهات در قرآن
۲۵۶.....	دیدگاه‌های مختلف در باب حکمت وجود متشابهات در قرآن
۲۵۸.....	دیدگاه علامه طباطبایی درباره حکمت وجود متشابهات در قرآن
۲۶۰.....	نسبی بودن محکم و متشابه

۱۴ ..... علوم قرآنی

۲۶۳	تفسیر متشابهات
۲۶۴	بررسی دیدگاه‌های مختلف درباره تفسیر آیات متشابه
۲۶۴	دیدگاه اول: محکمت، مفسر متشابهات
۲۶۴	ام الكتاب بودن محکمت
۲۶۴	تفسیر آیات قرآن با آیات دیگر
۲۶۵	دیدگاه دوم: استفاده از محکمت در رفع تشابه آیات، نه تفسیر آنها
۲۶۶	دیدگاه سوم: نفی تفسیر متشابهات به طور مطلق
۲۶۷	محکم و متشابه و قضیه تأویل
۲۶۸	تأویل در لغت
۲۶۹	کاربردهای واژه تأویل در قرآن کریم
۲۶۹	۱. تأویل گفتار = مقصود گوینده از گفتار
۲۷۱	۲. تأویل گفتار = تحقق مفاد گفتار
۲۷۲	۳. تأویل فعل = انگیزه فاعل از فعل
۲۷۳	۴. تأویل فعل = سرانجام و فرجام فعل
۲۷۴	۵. تأویل رؤیا = اصل حقایق غیبی ماورای نمادهای دیده شده در رؤیا
۲۷۴	۶. تأویل رؤیا = تحقق حقیقت رؤیا در عالم خارج
۲۷۵	معانی اصطلاحی تأویل
۲۷۶	تأویل از دیدگاه علامه طباطبایی
۲۷۷	عالمان به تأویل
۲۷۹	خلاصه و نتیجه

درس گفتار ۱۳: ناسخ و منسوخ

بخش نخست: چشم‌اندازی از مباحث ناسخ و منسوخ

۲۸۲	مروری بر مباحث پیشین
۲۸۲	اهداف درس
۲۸۳	مقدمه
۲۸۴	بررسی معنای نسخ
۲۸۵	نسخ در لغت
۲۸۶	نسخ در اصطلاح
۲۸۸	فرق نسخ با تخصیص و تقیید
۲۸۸	شروط نسخ و محدوده آن

۱۵	فهرست مطالب.....
۲۹۱	جایگاه مبحث ناسخ و منسوخ در قرآن.....
۲۹۲	آیات مربوط به محو و اثبات.....
۲۹۵	آیات مربوط به نسخ و انشاء.....
۲۹۹	مراد از انشاء.....
۳۰۰	آیات مربوط به تبدیل.....
۳۰۱	جایگاه مبحث ناسخ و منسوخ در روایات.....
۳۰۶	کوشش‌های علمی پیشینیان در ناسخ و منسوخ.....
۳۰۸	تلاش‌های علمی متأخران و معاصران در ناسخ و منسوخ.....
۳۱۰	مسائل بحث برانگیز در ناسخ و منسوخ.....
۳۱۰	خلاصه و نتیجه.....

درس گفتار ۱۴: ناسخ و منسوخ

بخش دوم: بررسی برخی از مسائل ناسخ و منسوخ

۳۱۴	مروری بر مباحث پیشین.....
۳۱۵	اهداف درس.....
۳۱۵	مقدمه.....
۳۱۶	انواع نسخ.....
۳۱۶	نسخ متن آیه و حکم آن.....
۳۱۷	نسخ متن آیه بدون نسخ حکم.....
۳۲۰	نسخ حکم آیه بدون نسخ متن.....
۳۲۰	نسخ قرآن به قرآن.....
۳۲۰	نسخ قرآن به سنت.....
۳۲۲	نسخ قرآن به اجماع.....
۳۲۲	حکمت نسخ.....
۳۲۴	بررسی مسائل چالش برانگیز در مورد ناسخ و منسوخ.....
۳۲۶	بررسی نمونه‌هایی از آیات ناسخ و منسوخ.....
۳۲۷	نجوا با پیامبر.....
۳۲۹	امتناع و عدّه وفات.....
۳۳۰	ارث در میان مهاجر و انصار.....
۳۳۱	میزان مقاومت در برابر دشمن.....
۳۳۲	خلاصه و نتیجه.....

۱۶ ..... علوم قرآنی

۳۳۳	.....	نمایه آیات
۳۴۸	.....	نمایه روایات
۳۵۰	.....	نمایه شعرها
۳۵۱	.....	نمایه اعلام
۳۵۸	.....	نمایه مکانها
۳۵۹	.....	فهرست منابع